

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

Р І Ш Е Н Н Я

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII, «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX, „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII

м. К и ї в
11 березня 2020 року
№ 4-р/2020

Справа № 1-304/2019(7155/19)

Велика палата Конституційного Суду України у складі суддів:

Тупицького Олександра Миколайовича – головуєчого,
Головатого Сергія Петровича,
Городовенка Віктора Валентиновича,
Завгородньої Ірини Миколаївни,
Касмініна Олександра Володимировича,
Колісника Віктора Павловича,
Кривенка Віктора Васильовича,
Лемака Василя Васильовича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Первомайського Олега Олексійовича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Філюка Петра Тодосьовича – доповідача,
Юровської Галини Валентинівни,

розглянула на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII, «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX, „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII.

Заслухавши суддю-доповідача Філюка П.Т., пояснення представників суб'єкта права на конституційне подання – Голови Верховного Суду Данішевської В.І., голови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду Смоковича М.І., судді Великої Палати Верховного Суду Анцупової Т.О., судді Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Крата В.І., Представника Президента України у Конституційному Суді України Веніславського Ф.В., постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України Совгирі О.В., а також залучених учасників конституційного провадження – голови Ради суддів України Моніча Б.С., Голови Вищої ради правосуддя Овсієнка А.А., члена Вищої ради правосуддя Малогацького О.В., членів Науково-консультативної ради Конституційного Суду України Москвич Л.М., Різника С.В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання – Верховний Суд – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), частину першу статті 37, частину першу статті 94, пункт 3 частини третьої статті 135 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX (далі – Закон № 1402), пункти 4, 5, 6, 7, 9, 10 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX (далі – Закон № 193), частини другу, четверту статті 24 Закону України „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII (далі – Закон № 1798), частину третю статті 24, статтю 28¹, частину восьму статті 31, частину першу статті 42, частину третю статті 47, частину четверту статті 48 Закону № 1798 зі змінами, внесеними Законом № 193 (далі – Закон № 1798 зі змінами).

Автор клопотання стверджує, що оспорювані положення Закону № 1402, Закону № 193, Закону № 1798, Закону № 1798 зі змінами не відповідають частині першій статті 6, частині першій статті 8, частинам першій, другій

статті 55, частинам першій, п'ятій, шостій, сьомій статті 126, частинам першій, другій статті 131, підпункту 4 пункту 16¹ розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені в конституційному поданні питання, виходить із такого.

У Конституції України встановлено, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, правова держава (стаття 1); державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову; органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України (стаття 6); в Україні визнається і діє принцип верховенства права

(частина перша статті 8); органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19); незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України; вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється (частини перша, друга статті 126).

3. Верховний Суд вважає такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними):

- частину першу статті 37 Закону № 1402, якою встановлено, що „до складу Верховного Суду входять судді у кількості не більше ста“;

- пункти 4, 5, 6, 7 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 193, якими передбачена процедура зменшення кількісного складу суддів Верховного Суду.

3.1. Відповідно до частини третьої статті 125 Конституції України Верховний Суд є найвищим судом у системі судустрою України.

Конституційно визначений статус Верховного Суду зумовлює наявність відповідних функцій та повноважень. Згідно зі статтею 36 Закону № 1402 Верховний Суд є найвищим судом у системі судустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом; здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суд першої або апеляційної інстанції, в порядку, встановленому процесуальним законом; забезпечує однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом (частина перша, пункти 1, 6 частини другої).

Конституційний Суд України в Рішенні від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020 дійшов висновку, що органи державної влади, закріплені в Конституції України, мають особливий статус конституційних органів, тому ліквідація, зміна найменування, а також перегляд їх конституційно визначених функцій і повноважень у спосіб, що істотно (докорінно) змінює їх конституційну природу, можливі лише після внесення змін до Основного Закону України у порядку, передбаченому його розділом XIII „Внесення змін до Конституції України“; за своєю юридичною природою найвища інстанція судової гілки влади має забезпечувати єдність та сталість судової практики всіх судів, які входять до системи судоустрою України, а тому її конституційний статус полягає у безперервності здійснення повноважень від часу прийняття Основного Закону України (абзац другий пункту 4, перше речення абзацу другого пункту 7 мотивувальної частини).

Згідно з Конституцією України до повноважень Верховної Ради України належить прийняття законів (пункт 3 частини першої статті 85); виключно законами України визначаються, зокрема, судоустрій, судочинство, статус суддів (пункт 14 частини першої статті 92); в Україні діє Вища рада правосуддя, яка вживає заходів щодо забезпечення незалежності суддів (пункт 7 частини першої статті 131).

За Вищою радою правосуддя на розвиток її конституційних функцій на законодавчому рівні закріплено повноваження надавати обов'язкові до розгляду консультативні висновки щодо законопроектів з питань утворення, реорганізації чи ліквідації судів, судоустрою і статусу суддів, узагальнювати пропозиції судів, органів та установ системи правосуддя стосовно законодавства щодо їх статусу та функціонування, судоустрою і статусу суддів (пункт 15 частини першої статті 3 Закону № 1798).

Конституційний Суд України вважає, що зменшення законом кількісного складу Верховного Суду з двохсот суддів до ста суддів без одночасної зміни його функцій слід розглядати як організаційний засіб, який регулюється відповідно до приписів частини другої статті 125, статті 126 Конституції України.

З наведених положень Конституції України та Закону № 1798 вбачається, що Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади в Україні повноважна змінювати кількісний склад суддів Верховного Суду, у разі якщо відповідний законопроект внесе Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя. Недодержання цієї конституційної процедури не відповідає передбаченому частиною першою статті 6 Конституції України принципу

поділу державної влади, суперечить системі стримувань та противаг, що впливає з нього, і становить посягання на незалежність судової влади.

3.2. У Конституції України закріплено право кожного на судовий захист (частина перша статті 55); гарантії незалежності суддів (частина перша статті 126).

Відповідно до статті 126 Основного Закону України суддя обіймає посаду безстроково (частина п'ята). Перелік підстав звільнення судді з посади та припинення його повноважень визначений в частинах шостій, сьомій статті 126 Конституції України.

Згідно з юридичною позицією Конституційного Суду України в Основному Законі України встановлено вичерпний перелік підстав для звільнення судді з посади, що унеможлиблює законодавче розширення чи звуження цього переліку (перше речення абзацу третього підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 19 листопада 2013 року № 10-рп/2013).

Також Конституційний Суд України вказав, що будь-яке зниження рівня гарантій незалежності суддів суперечить конституційній вимозі неухильного забезпечення незалежного правосуддя та права громадян на захист прав і свобод незалежним судом, оскільки призводить до обмеження можливостей реалізації цього конституційного права, а отже, суперечить статті 55 Конституції України (друге речення абзацу другого пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013).

В Основних принципах незалежності судових органів, схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та від 13 грудня 1985 року (далі – Основні принципи незалежності судових органів), зазначено, що судді, яких призначають на посаду чи обирають, мають гарантований термін повноважень до обов'язкового виходу на пенсію чи завершення строку повноважень, якщо це встановлено; суддів може бути тимчасово усунуто від посади або звільнено з посади тільки з причин їх нездатності виконувати свої обов'язки чи через поведінку, невідповідну посаді, на якій вони перебувають (пункти 12, 18).

У додатку до Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року № (2010) 12 (далі – Рекомендація) передбачено, що забезпечення терміну перебування на посаді та незмінюваності суддів – ключові елементи принципу їх незалежності; відповідно судді повинні мати гарантований термін перебування на посаді до часу обов'язкового виходу у відставку, якщо такий існує; суддя не може отримати нове

призначення або бути переведеним на іншу судову посаду без його згоди, крім випадків, коли щодо нього застосовуються дисциплінарні санкції або здійснюється реформування в організації судової системи (§ 49, § 52).

Отже, реалізація принципу верховенства права, права кожного на судовий захист можлива лише при реальному дотриманні конституційних приписів щодо незалежності суддів, які містять юридичні гарантії, спрямовані на запобігання будь-якому впливу на суддю та судову владу.

Таким чином, частина перша статті 37 Закону № 1402, пункти 4, 5, 6, 7 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 193 суперечать статтям 6, 8, частині другій статті 19, частинам першій, другій статті 55, частині другій статті 125, частинам першій, другій, п'ятій, шостій статті 126, пункту 7 частини першої статті 131 Конституції України.

4. Суб'єкт права на конституційне подання стверджує, що пункт 3 частини третьої статті 135 Закону № 1402 суперечить частині першій статті 126 Конституції України.

4.1. Конституцією України передбачено, що суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права (частина перша статті 129); держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів; у Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів з урахуванням пропозицій Вищої ради правосуддя; розмір винагороди судді встановлюється законом про судоустрій (стаття 130).

Законом № 193 було внесено зміни до пункту 3 частини третьої статті 135 Закону № 1402, якими зменшено базовий розмір посадового окладу судді Верховного Суду з 75 до 55 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року, а отже, зменшено розмір суддівської винагороди.

Конституційний Суд України неодноразово висловлював юридичні позиції щодо незалежності суддів, зокрема їх належного матеріального забезпечення, зміни розміру суддівської винагороди, рівня довічного грошового утримання суддів у відставці (рішення Конституційного Суду України від 24 червня 1999 року № 6-рп/99, від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002, від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004, від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005, від 18 червня 2007 року № 4-рп/2007, від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008, від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013, від 19 листопада 2013 року № 10-рп/2013, від 8 червня

2016 року № 4-рп/2016, від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018, від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020).

Конституційний Суд України послідовно вказував: однією з конституційних гарантій незалежності суддів є особливий порядок фінансування судів; встановлена система гарантій незалежності суддів не є їхнім особистим привілеєм; конституційний статус судді передбачає достатнє матеріальне забезпечення судді як під час здійснення ним своїх повноважень (суддівська винагорода), так і в майбутньому у зв'язку з досягненням пенсійного віку (пенсія) чи внаслідок припинення повноважень і набуття статусу судді у відставці (щомісячне довічне грошове утримання); гарантії незалежності суддів є невід'ємним елементом їх статусу, поширюються на всіх суддів України та є необхідною умовою здійснення правосуддя неупередженим, безстороннім і справедливим судом; суддівська винагорода є гарантією незалежності судді та невід'ємною складовою його статусу; зменшення органом законодавчої влади розміру посадового окладу судді призводить до зменшення розміру суддівської винагороди, що, у свою чергу, є посяганням на гарантію незалежності судді у виді матеріального забезпечення та передумовою впливу як на суддю, так і на судову владу в цілому (перше речення абзацу третього пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 24 червня 1999 року № 6-рп/99, перше речення абзацу шостого підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013, друге речення абзацу шостого підпункту 3.2, абзаци двадцять сьомий, тридцять третій, тридцять четвертий підпункту 3.3 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018).

Відповідно до пункту 62 Висновку Консультативної ради європейських судів для Комітету Міністрів Ради Європи щодо стандартів незалежності судової влади та незмінюваності суддів від 1 січня 2001 року № 1 (2001) у цілому важливо (особливо стосовно нових демократичних країн) передбачити спеціальні юридичні приписи щодо убезпечення суддів від зменшення винагороди суддів, а також щодо гарантування збільшення оплати праці суддів відповідно до зростання вартості життя.

Європейська Комісія „За демократію через право“ (Венеційська Комісія) наголосила, що зменшення винагороди суддів за своєю суттю не є несумісним із суддівською незалежністю; зменшення винагороди лише для певної категорії суддів, безсумнівно, порушить суддівську незалежність (пункт 77 Висновку щодо внесення змін до законодавства [України], яке регулює діяльність Верховного Суду та органів суддівського врядування, від 9 грудня 2019 року № 969/2019 (далі – Висновок).

Гарантії незалежності суддів зумовлені конституційно визначеною виключною функцією судів здійснювати правосуддя (частина перша статті 124 Основного Закону України).

Наведені положення Конституції України, юридичні позиції Конституційного Суду України дають підстави стверджувати, що законодавець не може свавільно встановлювати або змінювати розмір винагороди судді, використовуючи свої повноваження як інструмент впливу на судову владу.

Отже, пункт 3 частини третьої статті 135 Закону № 1402 суперечить статті 6, частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 126 Конституції України.

5. Верховний Суд вважає такою, що не відповідає частині першій статті 126 Конституції України, частину першу статті 94 Закону № 1402, за якою до складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України входять дванадцять членів, які призначаються Вищою радою правосуддя за результатами конкурсу.

5.1. Згідно з частиною десятою статті 131 Конституції України відповідно до закону в системі правосуддя утворюються органи та установи для забезпечення добору суддів, прокурорів, їх професійної підготовки, оцінювання, розгляду справ щодо їх дисциплінарної відповідальності, фінансового та організаційного забезпечення судів.

Для здійснення конституційних функцій добору та оцінювання суддів на підставі статті 92 Закону № 1402 утворено Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, яка є державним колегіальним органом суддівського врядування та діє на постійній основі у системі правосуддя України. Повноваження Вищої кваліфікаційної комісії суддів України визначені в статті 93 Закону № 1402.

Аналіз статті 131 Конституції України, статей 92, 93 Закону № 1402 дає підстави стверджувати, що жоден інший орган чи установа не уповноважені здійснювати конституційні функції добору та оцінювання суддів, у тому числі Вища рада правосуддя, яка відповідно до пунктів 1, 8 частини першої статті 131 Основного Закону України вносить подання про призначення судді на посаду, ухвалює рішення про переведення судді з одного суду до іншого.

Отже, Конституційний Суд України зазначає, що зміна частиною першою статті 94 Закону № 1402 кількісного складу та суб'єктів призначення членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України без запровадження відповідного перехідного періоду призвела до

зупинення виконання конституційних функцій щодо добору та оцінювання суддів, неможливості здійснення Вищою радою правосуддя її окремих конституційних повноважень, а також створила істотні перешкоди для функціонування ефективного судочинства та в окремих випадках унеможливила реалізацію права кожного на доступ до правосуддя як вимог принципу верховенства права.

Таким чином, частина перша статті 94 Закону № 1402 суперечить частині першій статті 8, частині першій статті 55, частині першій статті 126, частині першій статті 131 Конституції України.

6. Верховний Суд порушує питання відповідності Конституції України частини третьої статті 24, статті 28¹ Закону № 1798 зі змінами, пунктів 9, 10 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 193.

Автор клопотання вважає, що частина третя статті 24 Закону № 1798 зі змінами, пункт 10 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 193 суперечать частині другій статті 131 Конституції України, а стаття 28¹ Закону № 1798 зі змінами, пункт 9 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 193 – її частині першій статті 126, частині першій статті 131.

6.1. Відповідно до частини першої статті 131 Конституції України в Україні діє Вища рада правосуддя, яка розглядає скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора, ухвалює рішення про звільнення судді з посади (пункти 3, 4).

Законом № 193 доповнено Закон № 1798 статтею 28¹, за частиною першою якої Комісія з питань доброчесності та етики (далі – Комісія) є колегіальним органом, який діє при Вищій раді правосуддя та утворюється з метою забезпечення прозорості і підзвітності членів Вищої ради правосуддя та членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. У частині восьмій зазначеної статті Закону № 1798 зі змінами встановлено основні завдання Комісії.

Комісія також уповноважена: протягом шести років з дня набрання чинності Законом № 193 притягувати суддю Верховного Суду до відповідальності за вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубого чи систематичного нехтування обов’язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді, порушення обов’язку підтвердити законність джерела походження майна; при цьому Комісія керується

правилами статей 48, 49 Закону № 1798 зі змінами і користується повноваженнями Дисциплінарної палати; вносити до Вищої ради правосуддя подання про звільнення судді з посади; протягом 30 днів з дня її утворення перевіряти членів Вищої ради правосуддя (крім Голови Верховного Суду), призначених (обраних) на посаду до набрання чинності Законом № 193, на відповідність критеріям доброчесності, етичних стандартів судді як складової професійної етики члена Вищої ради правосуддя, за результатом чого може ухвалити рішення про звільнення члена Вищої ради правосуддя (пункти 9, 10 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 193).

Крім того, Вища рада правосуддя ухвалює за поданням Комісії рішення про звільнення з посади члена Вищої ради правосуддя з підстав, зазначених у пунктах 3–6 частини першої статті 28¹ Закону № 1798 зі змінами, на спільному засіданні Вищої ради правосуддя і Комісії протягом п'яти днів після надходження подання; рішення про звільнення члена Вищої ради правосуддя вважається ухваленим, якщо подання не буде відхилене на спільному засіданні Вищої ради правосуддя та Комісії більшістю голосів учасників засідання за умови, що за це проголосувало принаймні два міжнародні експерти – члени Комісії (частина третя статті 24 Закону № 1798 зі змінами).

Системний аналіз частини третьої статті 24, статті 28¹ Закону № 1798 зі змінами, пунктів 9, 10 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 193 дає підстави для висновку, що Комісія наділена повноваженнями щодо контролю за діяльністю членів Вищої ради правосуддя та суддів Верховного Суду, проте ці повноваження не мають конституційної основи. Зазначені положення Закону № 1798 зі змінами та Закону № 193 не узгоджуються зі статтями 126, 131 Конституції України, оскільки виключними повноваженнями притягувати суддів Верховного Суду до відповідальності наділено Вищу раду правосуддя, і ці конституційні повноваження не можуть бути делеговані іншим органам або установам.

Конституційний Суд України також зазначає, що орган, установу, утворені при конституційному органі, закон не може наділяти контрольною функцією щодо цього конституційного органу.

Таким чином, частина третя статті 24, стаття 28¹ Закону № 1798 зі змінами, пункти 9, 10 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 193 суперечать частинам першій, другій статті 126, частині першій статті 131 Конституції України.

7. Верховний Суд стверджує, що частина восьма статті 31, частина перша статті 42, частина третя статті 47, частина четверта статті 48 Закону № 1798

зі змінами щодо підстав та процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності не відповідають частині першій статті 8, частині першій статті 126 Конституції України.

7.1. У Рішенні від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 Конституційний Суд України зазначив, що незалежність суддів є конституційним принципом організації та функціонування судів, вона забезпечується, зокрема, особливим порядком притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності; не допускається зниження рівня гарантій незалежності і недоторканності суддів в разі прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів (підпункт 1.1, абзац другий підпункту 1.3 пункту 1 резолютивної частини).

Європейський суд з прав людини в рішенні у справі „Олександр Волков проти України“ від 9 січня 2013 року зазначив, що точність та передбачуваність підстав для дисциплінарної відповідальності є бажаними для цілей юридичної визначеності, особливо для гарантування незалежності суддів (§ 79).

Щодо дисциплінарного провадження та притягнення судді до дисциплінарної відповідальності в Основних принципах незалежності судових органів встановлено, що суддя має право на справедливе слухання; розгляд справи на його початковій стадії залишається конфіденційним, якщо суддя не вимагає іншого; рішення про дисциплінарне покарання, усунення з посади чи звільнення повинні бути результатом незалежної перевірки (пункти 17, 20).

У додатку до Рекомендації передбачено, що дисциплінарне провадження повинен проводити незалежний орган влади або суд із наданням гарантій справедливого судового розгляду і права на оскарження рішення та покарання; дисциплінарні санкції мають бути пропорційними (§ 69).

У Висновку Європейська Комісія „За демократію через право“ (Венеційська Комісія) зауважила, що Закон № 193 передбачає значно скорочені строки дисциплінарного провадження, які надають можливість здійснювати стосовно судді провадження за його відсутності, навіть якщо цей суддя може обґрунтувати свою відсутність, а дисциплінарне провадження може бути ініційовано конфіденційно; нові скорочені строки дисциплінарного провадження не здаються реалістичними; зокрема, триденний строк для підготовки суддями відповіді на звинувачення є об’єктивно закоротким; скорочені строки можуть легко призвести не лише до необґрунтованих рішень через брак часу у суддів, а також до того, що Вища рада правосуддя не матиме часу для підготовки; права судді на належну підготовку мають дотримуватися (пункти 64, 65, 67).

Конституційний Суд України виходить із того, що врегульовані Законом № 1798 зі змінами питання дисциплінарного провадження та притягнення судді до дисциплінарної відповідальності мають узгоджуватися з конституційним принципом незалежності суддів.

Крім того, дисциплінарна справа щодо судді має розглядатися з дотриманням розумних строків та застосуванням процедур, які повною мірою гарантують йому захист. Дисциплінарне провадження не повинне передбачати жодних оцінок судових рішень, оскільки такі рішення підлягають апеляційному перегляду, а також повинні існувати фільтри для розгляду безпідставних по суті скарг.

Аналіз оспорюваних положень Закону № 1798 зі змінами дає підстави для висновку, що вони не забезпечують розумної, домірної (пропорційної) та передбачуваної процедури дисциплінарного провадження щодо судді, справедливого та прозорого притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Таким чином, частина восьма статті 31, частина перша статті 42, частина третя статті 47, частина четверта статті 48 Закону № 1798 зі змінами суперечать частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 126 Конституції України.

8. Верховний Суд вважає частини другу, четверту статті 24 Закону № 1798 такими, що не відповідають частині другій статті 131 Конституції України.

Відповідно до частини другої статті 24 Закону № 1798 рішення про звільнення члена Вищої ради правосуддя з посади з підстав, визначених пунктами 1, 2 частини першої цієї статті Закону № 1798, Вища рада правосуддя ухвалює на найближчому засіданні після отримання медичного висновку або заяви відповідно; процедура ухвалення Вищою радою правосуддя рішення про звільнення її члена із зазначених підстав ініціює Голова Вищої ради правосуддя або його заступник.

Згідно з частиною четвертою статті 24 Закону № 1798 член Вищої ради правосуддя, стосовно якого Вища рада правосуддя розглядає питання про звільнення з посади або внесення подання про звільнення з посади, не бере участі у голосуванні щодо такого рішення.

За частиною третьою статті 51 Закону України „Про Конституційний Суд України“ у конституційному поданні щодо конституційності акта (його окремих положень) має зазначатися, зокрема, обґрунтування тверджень щодо неконституційності акта (його окремих положень).

Відповідно до частини четвертої статті 63 Закону України „Про Конституційний Суд України“ сенат Конституційного Суду України чи Велика палата Конституційного Суду

України закриває конституційне провадження у справі, якщо під час пленарного засідання будуть виявлені підстави для відмови у відкритті конституційного провадження, передбачені статтею 62 цього закону.

Невідповідність Конституції України частини другої статті 24 Закону № 1798 Верховний Суд обґрунтовує тим, що члена Вищої ради правосуддя має звільняти той орган, який його призначив. Однак це твердження не ґрунтується на нормі Конституції України.

Верховний Суд також не навів обґрунтування тверджень щодо невідповідності Конституції України частини четвертої статті 24 Закону № 1798, за якою член Вищої ради правосуддя, стосовно якого Вища рада правосуддя розглядає питання про звільнення з посади або внесення подання про звільнення з посади, не бере участі у голосуванні щодо такого рішення.

Отже, є підстави для закриття конституційного провадження у справі в частині відповідності Конституції України (конституційності) частин другої, четвертої статті 24 Закону № 1798 згідно з пунктом 3 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим цим законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 151², 152, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 35, 65, 66, 74, 84, 88, 89, 91, 92, 94, 97 Закону України „Про Конституційний Суд України“ Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними):

– частину першу статті 37, частину першу статті 94, пункт 3 частини третьої статті 135 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX;

– пункти 4, 5, 6, 7, 9, 10 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких

законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–ІХ;

– частину третю статті 24, статтю 28¹, частину восьму статті 31, частину першу статті 42, частину третю статті 47, частину четверту статті 48 Закону України „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–ІХ.

2. Положення Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–ІХ, Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–ІХ, Закону України „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–ІХ, визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Застосуванню підлягають відповідні положення законів України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII в редакції до внесення змін Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–ІХ, „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII в редакції до внесення змін Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–ІХ.

4. Закрити конституційне провадження у справі щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) частин другої, четвертої статті 24 Закону України

„Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII на підставі пункту 3 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим цим законом.

5. Рекомендувати Верховній Раді України невідкладно привести положення Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX, та Закону України „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX, у відповідність до цього Рішення.

6. Рішення Конституційного Суду України є обов’язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у „Віснику Конституційного Суду України“.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ